

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04 UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
ZESPÓŁ REALIZACJI 00 - 503 W A R S Z A W A
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17 TELEFAX 629 - 40 - 89
INTERNET: <http://www.cbos.pl> E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/160/158/96

- **MIĘDZYNARODOWE BEZPIECZEŃSTWO POLSKI**
- **OCENA POLSKIEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ**

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Starania Polski o przystąpienie do zachodnich sojuszy militarnych, a także aspiracje do uczestniczenia w europejskich strukturach gospodarczych zaczęły już przynosić pewne rezultaty. Zaproszenie Polski do uczestnictwa w OECD było niewątpliwym dowodem uznania osiągnięć naszej gospodarki. Coraz więcej czołowych polityków zachodnich zapewnia o przesądzeniu sprawy rozszerzenia NATO. Nasz kraj stara się też dopasować do prawnych i gospodarczych reguł obowiązujących w Unii Europejskiej.

Jak społeczeństwo postrzega tę nową sytuację Polski na arenie międzynarodowej? Czy myśleniu o naszym miejscu w Europie towarzyszą obawy o dalsze losy Polski i utratę przez nią suwerenności zarówno ekonomicznej, jak i politycznej? Jak oceniamy zmiany sytuacji u naszych największych sąsiadów? Odpowiedzi na te i inne pytania staraliśmy się uzyskać w naszym corocznym sondażu o Polsce i świecie.¹

ZAGROŻENIA DLA NIEPODLEGŁOŚCI

Zmiany w światowym układzie sił na początku lat dziewięćdziesiątych - m.in. rozwiązanie Układu Warszawskiego i zjednoczenie Niemiec - powodowały dużą niepewność co do dalszych losów Polski. Niewiele mniej niż połowa badanych uważała wówczas, że istnieje zagrożenie dla niepodległości naszego kraju. Jednak po rozpadzie ZSRR i traktatowym uregulowaniu stosunków polsko-niemieckich nastąpił szybki i wyraźny spadek poczucia zagrożenia. W latach 1993 - 1994 odsetek osób obawiających się o naszą

¹ Badanie „Świat wokół nas” (9) przeprowadzono w dniach 24-29 maja ‘96 na reprezentatywnej próbie losowej dorosłej ludności Polski (N=1154). Poza tym w komunikacie wykorzystano wyniki badań „Świat wokół nas” z lat 1990 - 1995.

suwerenność spadł do około jednej piątej ogółu badanych. Uporczywy sprzeciw Rosji wobec rozszerzenia NATO sprawił zapewne, że w roku ubiegłym co trzeci respondent znów poczuł się mniej bezpiecznie. W roku bieżącym jednak poczucie bezpieczeństwa ponownie wzrosło.

Tabela 1

w procentach

Czy w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?	Wskazania według terminów badań					
	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Istnieje	44	28	22	21	33	27
Nie istnieje	33	58	65	68	57	61
Trudno powiedzieć	23	14	13	11	11	12

Większość ankietowanych (61%) nie dostrzega obecnie jakiegokolwiek zagrożenia dla niepodległości naszego kraju. Warto podkreślić, że w porównaniu z wynikami badań sprzed roku odsetek ten stosunkowo niewiele się zwiększył. Wyraźniej zmalała natomiast liczba osób, które dostrzegają takie niebezpieczeństwo.

Opinię o istnieniu zagrożenia niepodległości stosunkowo częściej wyrażają mieszkańcy dużych miast, osoby negatywnie oceniające swoje warunki materialne oraz prywatni przedsiębiorcy². Kryterium różnicującym opinie w tej kwestii są także poglądy polityczne - badani identyfikujący się z prawicą nieco częściej niż osoby o poglądach lewicowych są skłonni wskazywać na zagrożenia suwerenności Polski.

Ankietowani, którzy dostrzegają niebezpieczeństwa dla niepodległości naszego kraju lub nie mają zdania w tej sprawie, proszeni byli o sprecyzowanie, co - ich zdaniem - stanowi największe zagrożenie³. Blisko połowa z nich wskazała na Rosję, a na drugim miejscu znalazły się kraje byłego ZSRR. Widać zatem wyraźnie, że największego zagrożenia Polacy obawiają się ze Wschodu. Bardzo duża dysproporcja pomiędzy odsetkami wskazań na Rosję i na inne niebezpieczeństwa świadczy o tym, jak wiele jest w społeczeństwie obaw przed tendencjami imperialnymi tego mocarstwa.

² Zob. tabele aneksowe.

³ Było to pytanie otwarte, badani spontanicznie formułowali swoje poglądy.

Tabela 2

w procentach

A kto lub co stanowi, według Pana(i) zagrożenie dla niepodległości Polski?	N=517
Rosja, b. ZSRR	45
Kraje byłego ZSRR, sąsiedzi ze Wschodu	12
Niemcy	7
Brak stabilizacji politycznej w kraju, konflikty na najwyższych szczeblach władzy, kłótnie między politykami, partiami	7
Zachód, kraje zachodnie ogólnie, także: Stany Zjednoczone, EWG, kapitał zagraniczny, wyprzedaż obcemu kapitałowi, wyprzedaż ziemi obcym	6
Inne kraje i inne zagrożenia zewnętrzne	8
Inne zagrożenia wewnętrzne	3
Inne wypowiedzi	2
Trudno powiedzieć	18
Nie dotyczy	12
Pytanie otwarte; respondent mógł podać kilka odpowiedzi, stąd odsetki nie sumują się do 100.	

Należy zwrócić uwagę, że co dziesiąty z tej grupy badanych wskazuje na zagrożenie dla niepodległości wynikające z sytuacji wewnętrznej kraju.

Z poczuciem bezpieczeństwa wiąże się ściśle wiara w pomoc mocarstw zachodnich w razie bezpośredniego zagrożenia niepodległości. Obecnie blisko połowa (47%) ankietowanych jest zdania, że kraje Zachodu nie pozostawią Polski samej w obliczu niebezpieczeństwa. Warto dodać, że w stosunku do wyników badań sprzed roku odsetek ten wzrósł o 9 punktów. Jednocześnie o 14 punktów zmalał odsetek ankietowanych, którzy nie wierzą w pomoc zachodnich „sojuszników” Polski. Można zatem powiedzieć, że wśród Polaków wzrasta zaufanie do państw zachodnich. Ponadto po raz pierwszy odsetek osób wierzących w pomoc Zachodu jest wyższy (o 11 punktów) od odsetka osób odnoszących się do niej sceptycznie. Do tej pory przewagę miały zawsze osoby, które nie wierzyły, że Polska może w razie niebezpieczeństwa liczyć na wsparcie mocarstw zachodnich. Być może, wzrost zaufania do państw Zachodu jest pochodną deklaracji wielu czołowych polityków zachodnich, którzy akcentują potrzebę włączenia Polski w struktury bezpieczeństwa NATO.

Tabela 3

w procentach

Jak Pan(i) sądzi, czy w obecnej sytuacji Polska w razie bezpośredniego zagrożenia niepodległości może liczyć na pomoc Zachodu czy też nie?	Wskazania według terminów badań			
	I '94	VI '94	V '95	V '96
Tak	32	40	38	47
Nie	52	45	50	36
Trudno powiedzieć	16	15	12	17

Najbardziej sceptyczni wobec zachodniego wsparcia są respondenci z wyższym wykształceniem; w pomoc Zachodu nie wierzy blisko połowa osób z tej grupy. Natomiast zaufanie w mocarstwach zachodnich stosunkowo częściej pokładają ankietowani zadowoleni ze swoich warunków materialnych, a z grup społeczno-zawodowych - pracownicy umysłowi niższego szczebla.

KONSEKWENCJE ROZPADU ZSRR

Od 1992 roku, kiedy to po raz pierwszy zapytaliśmy respondentów, jakie są - ich zdaniem - konsekwencje rozpadu ZSRR dla Polski, notujemy spadek odsetka osób, które dostrzegają negatywne skutki tego podziału. Przykładowo, w 1992 roku blisko połowa ankietowanych (47%) była zdania, że wyodrębnienie się niezależnych państw z dawnego Związku Radzieckiego przynosi pogorszenie ogólnej sytuacji Polski, natomiast w chwili obecnej odsetek ten jest o połowę mniejszy (24%). Należy jednak pamiętać, że w latach 1992 i 1993, kiedy to notowano największe odsetki negatywnych opinii o konsekwencjach rozpadu ZSRR dla Polski, największa była również zapaść gospodarcza w naszym kraju, wywołana m.in. kryzysem w handlu zagranicznym z państwami byłego Związku Radzieckiego.

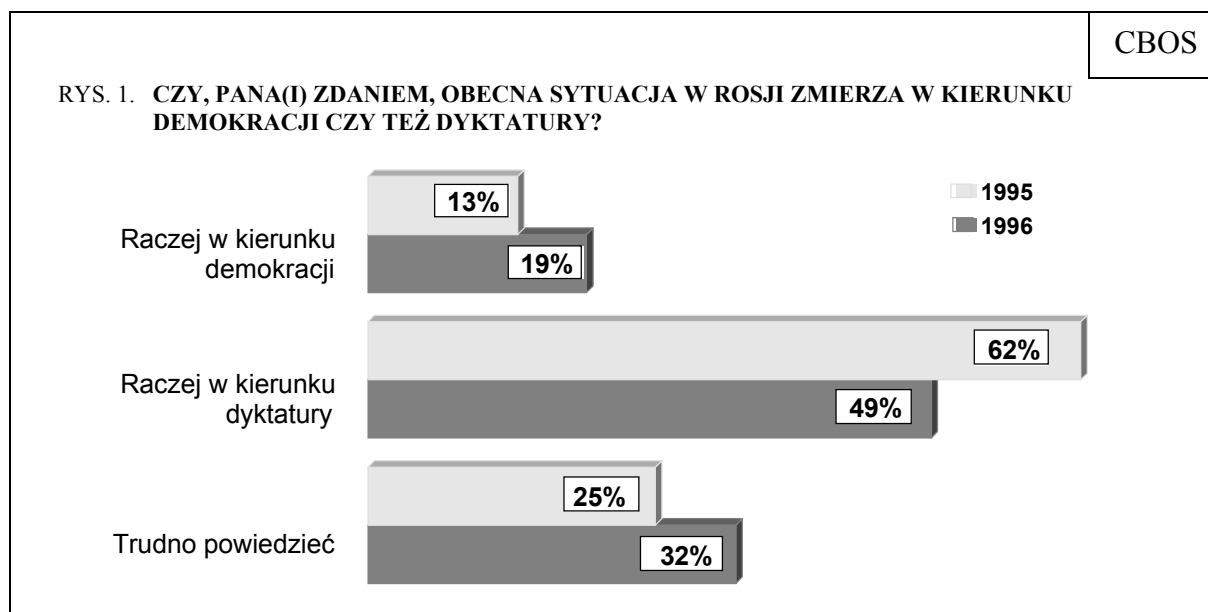
Tabela 4

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w wyniku rozpadu ZSRR na wiele niezależnych państw sytuacja Polski, ogólnie rzecz biorąc:	Wskazania według terminów badań				
	1992	1993	1994	1995	1996
– polepszyła się	21	29	29	31	38
– pozostała bez zmian	20	20	26	30	25
– pogorszyła się	47	41	34	29	24
Trudno powiedzieć	12	11	11	10	14

Na negatywne skutki, jakie przyniósł Polsce rozpad Związku Radzieckiego, nieco częściej wskazują mieszkańcy największych miast oraz osoby, które oceniają własne warunki materialne jako złe. Wśród kategorii społeczno-zawodowych najwięcej tego rodzaju wskazań zanotowaliśmy wśród robotników niewykwalifikowanych. Różnice nie są duże, nie można jednak wykluczyć, że negatywne następstwa podziału ZSRR w największym stopniu dostrzegają osoby, które w ubiegłych latach poniosły największe ekonomiczne konsekwencje tego procesu. Należą do nich robotnicy i szeregowi pracownicy zakładów, które notowały największe straty w handlu ze Wschodem.

Zmienna sytuacja polityczna i społeczna w Rosji jest często wskazywana przez polityków i media jako potencjalne zagrożenie dla Polski. Kryzysy społeczno-polityczne w Rosji budzą duży niepokój wśród Polaków, czego dowodem jest wymienianie tego kraju na pierwszym miejscu listy zagrożeń dla polskiej niepodległości. Niemniej jednak, w naszym społeczeństwie rośnie optymizm związany z przeobrażeniami w tym państwie. Co prawda, w chwili obecnej częstsze są opinie o zmierzaniu Rosji raczej ku kolejnej dyktaturze (uważa tak co drugi ankietowany), ale odsetek osób, które są nastawione optymistycznie do kierunku rosyjskich przemian, wzrósł w porównaniu z wynikami badań sprzed roku o 6 punktów. Obecnie co piąty respondent wierzy w sukces demokracji w Rosji. Wartość tę należy uznać za dość dużą, gdy weźmiemy pod uwagę, że omawiany sondaż był przeprowadzony przed wyborami prezydenckimi w Rosji.

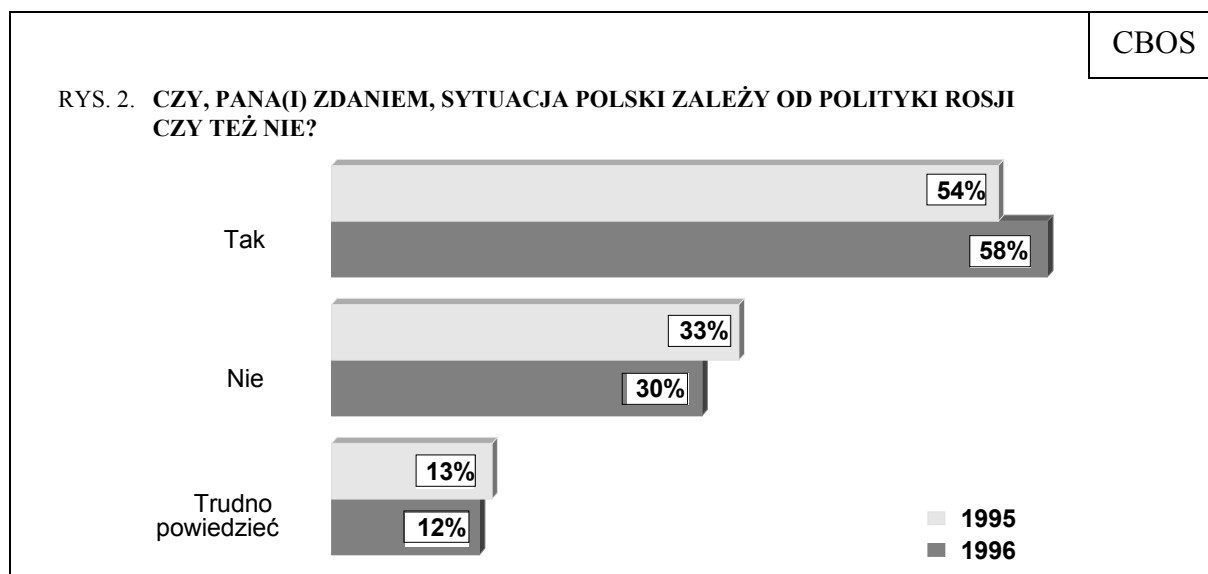
Okazuje się, że na opinie w kwestii kierunku rosyjskich przemian nie mają wpływu poglądy polityczne ankietowanych. Czynnikiem różnicującym jest natomiast stosunek do istnienia zagrożeń dla polskiej niepodległości. Spośród osób przekonanych, iż Polsce nie zagraża utrata niepodległości ponad trzy czwarte (77%) jest zdania, że Rosja zmierza w kierunku demokracji, a znacznie mniej (58%) - że w stronę dyktatury. Może to oznaczać, że ewentualną dyktaturę w Rosji ankietowani postrzegają w kategoriach zagrożenia dla polskiej niezawisłości.

Tabela 5

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, obecna sytuacja w Rosji zmierza w kierunku demokracji czy też dyktatury?	Czy w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski			Ogółem
	Istnieje	Nie istnieje	Trudno powiedzieć	
Raczej w kierunku demokracji	15	77	9	19
Raczej w kierunku dyktatury	34	58	8	49
Trudno powiedzieć	23	57	21	32
Ogółem	27	61	12	100

Dążenie państw byłego Układu Warszawskiego, w tym także Polski, do członkostwa w NATO budzi stanowczy sprzeciw Rosji. Przed polską dyplomacją stoi więc trudne zadanie utrzymania dobrych stosunków z Rosją przy jednoczesnym zachowaniu priorytetowego znaczenia naszych dążeń do Paktu Północnoatlantyckiego. Problem ten dostrzega także społeczeństwo, gdyż większość ankietowanych wskazuje na zależność sytuacji Polski od polityki Rosji. W ciągu ostatniego roku opinie w tej kwestii niewiele się zmieniły.

Respondenci wypowiedzieli się również na temat imperialnych dążeń Rosji. Podobnie jak przed rokiem, większość badanych stwierdziła, że w najbliższych latach państwo to będzie odbudowywać swoje wpływy wśród byłych krajów socjalistycznych; tylko co ósmy ankietowany był przeciwnego zdania. Należy zaznaczyć, że w porównaniu z wynikami ubiegłorocznego badania zmiany są minimalne.

Tabela 6

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w najbliższej przyszłości, np. w ciągu 5 -10 lat, Rosja będzie dążyć do odzyskania wpływów w byłych krajach socjalistycznych, czy też nie?	Wskazania według terminów badań			
	1993	1994	1995	1996
Tak	39	53	72	69
Nie	39	26	14	13
Trudno powiedzieć	22	21	14	18

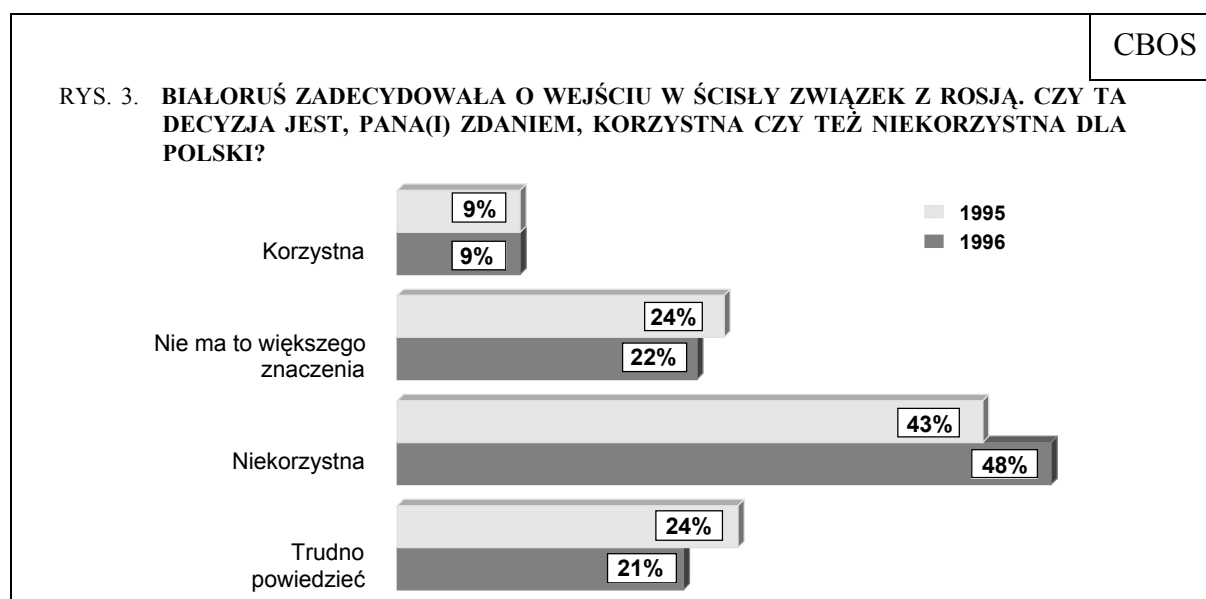
Na zróżnicowanie opinii badanych o wielkomocarstwowym ambicjach Rosji wpływają obawy przed dyktaturą. Osoby, które dostrzegają groźbę dyktatury w tym kraju znacznie częściej niż respondenci mający przeciwne zdanie wierzą, że w najbliższych latach Rosja będzie odbudowywać swoje wpływy. W opinii badanych, dyktatura w Rosji oznacza więc dążenie tego kraju do odzyskania swoich wpływów w byłych krajach socjalistycznych.

Tabela 7 w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w najbliższej przyszłości, np. w ciągu 5 -10 lat, Rosja będzie dążyć do odzyskania wpływów w byłych krajach socjalistycznych?	Czy, Pana(i) zdaniem, obecna sytuacja w Rosji zmierza w kierunku demokracji czy też dyktatury?			Ogółem
	Raczej w kierunku demokracji	Raczej w kierunku dyktatury	Trudno powiedzieć	
Tak	16	59	25	69
Nie	37	33	31	13
Trudno powiedzieć	17	23	60	18
Ogółem	19	49	32	100

POLSKA - ROSJA - BIAŁORUŚ

Próby zjednoczenia Białorusi z Rosją, jakie podejmuje prezydent Łukaszenko, nie są odbierane jako korzystne dla naszego kraju. Blisko połowa respondentów jest zdania, że wejście Białorusi w ścisły związek z Rosją, a w konsekwencji rezygnacja z własnej suwerenności - to zjawiska niekorzystne dla Polski. Warto tutaj odnotować, że rozkład odpowiedzi na to pytanie niewiele zmienił się w ciągu ostatniego roku.

Czynnikiem różnicującym opinię badanych w tej kwestii są ich poglądy polityczne - osoby o orientacji prawicowej nieco częściej niż deklarujący poglądy lewicowe wyrażały przekonanie o niekorzystnych konsekwencjach zwiększenia rosyjskich wpływów na Białorusi.

KONSEKWENCJE ZJEDNOCZENIA NIEMIEC

Począwszy od 1992 roku, kiedy to po raz pierwszy zapytaliśmy o konsekwencje zjednoczenia Niemiec dla Polski, stale powiększa się odsetek osób dostrzegających jego pozytywne skutki. Przykładowo: w 1992 roku 36% ankietowanych twierdziło, że w wyniku zjednoczenia obu państw niemieckich sytuacja Polski uległa pogorszeniu, a pozytywne następstwa tego wydarzenia dostrzegało 19% respondentów. Obecnie proporcje te uległy odwróceniu - 39% ankietowanych mówi o pozytywnych skutkach obalenia muru berlińskiego, natomiast o negatywnych konsekwencjach - 12%. Warto dodać, że w porównaniu z rokiem ubiegłym odsetek osób, które dostrzegają zmiany na lepsze, zwiększył się o 9 punktów, natomiast odsetek osób mówiących o pogorszeniu sytuacji wskutek zjednoczenia zmalał o 4 punkty.

Tabela 8

w procentach

Czy, Pana(i) zdaniem, w wyniku zjednoczenia Niemiec sytuacja Polski ogólnie rzecz biorąc:	Wskazania według terminów badań				
	1992	1993	1994	1995	1996
- polepszyła się	19	19	28	30	39
- pozostała bez zmian	34	31	44	44	39
- pogorszyła się	36	39	17	16	12
Trudno powiedzieć	11	11	11	10	10

O pozytywnych skutkach dla Polski obalenia muru berlińskiego relatywnie częściej przekonane są osoby z wyższym wykształceniem oraz badani dobrze oceniający własne warunki materialne.

Podobnie jak w przypadku opinii o pozytywnych dla Polski konsekwencjach zjednoczenia Niemiec, stały trend wzrostowy wykazują w ostatnich latach także poglądy na temat możliwości pojednania polsko-niemieckiego. W stosunku do wyników badań z roku 1992 odsetek osób, które wierzą w taką możliwość, wzrósł o 14 punktów. Obecnie 65% ankietowanych nie wyklucza pojednania między obydwojema narodami; odmiennego zdania jest natomiast co trzeci respondent.

Tabela 9

w procentach

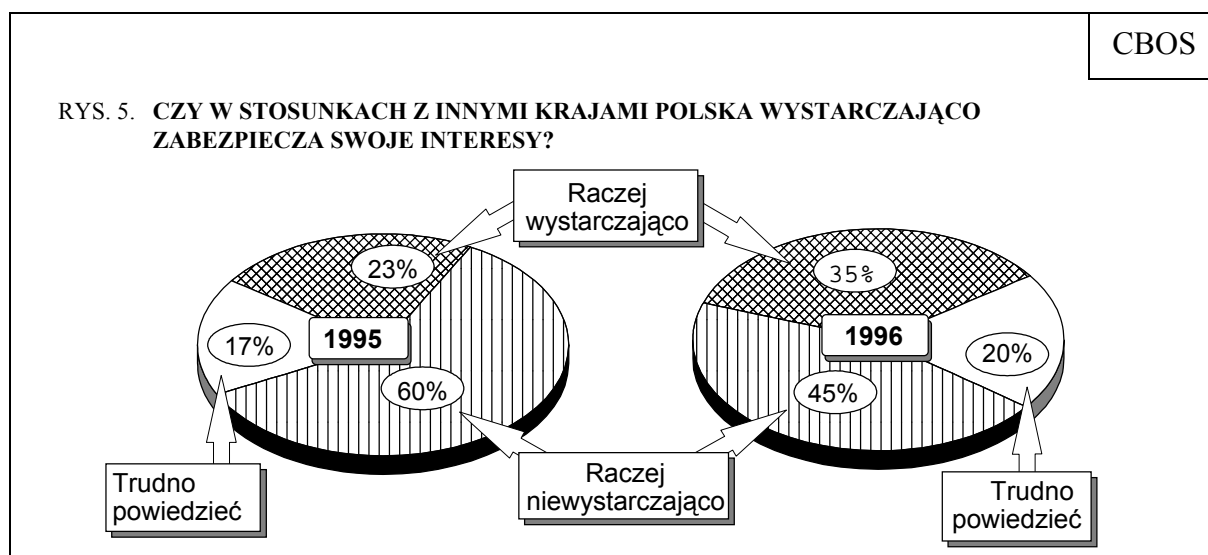
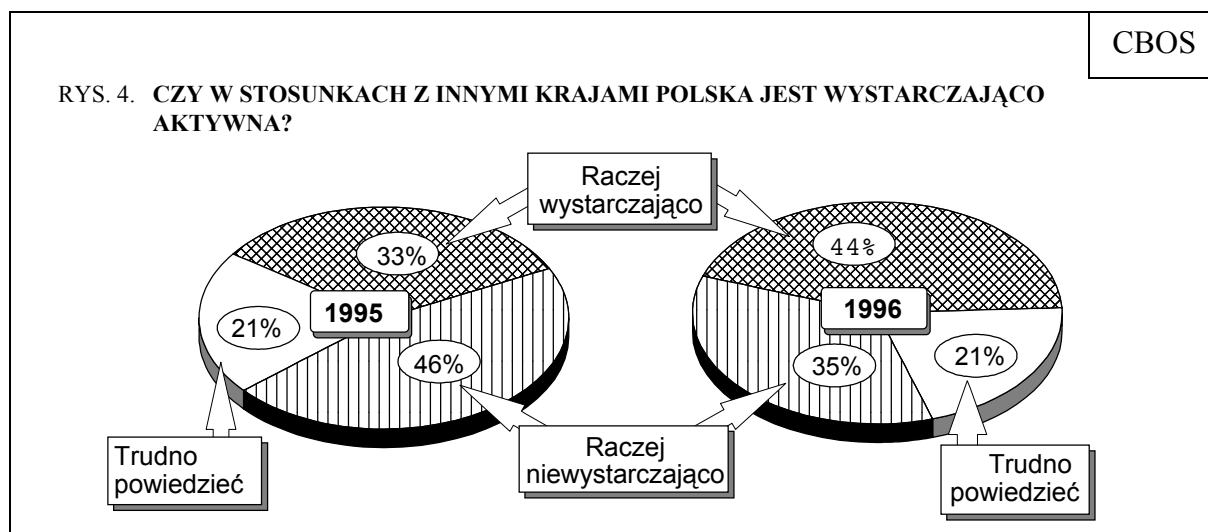
Czy, Pana(i) zdaniem, pojednanie między Polakami i Niemcami jest:	Wskazania według terminów badań						
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
– możliwe	47	63	51	50	58	60	65
– niemożliwe	50	34	46	48	41	39	33
Trudno powiedzieć	2	3	2	2	1	1	1

Do czynników różnicujących opinię w tej kwestii należy wiek oraz wykształcenie. Respondenci w wieku powyżej 54 lat nieco częściej niż pozostali są sceptyczni wobec możliwości pojednania między Polakami i Niemcami. Natomiast im wyższe wykształcenie ankietowanych, tym częściej uważają oni takie pojednanie za możliwe.

Na zróżnicowanie opinii w tej kwestii wpływają też czynniki ekonomiczne. Badani, którzy oceniają własne warunki materialne jako dobre, oraz respondenci z rodzin o najwyższych dochodach bardziej optymistycznie postrzegają możliwość pojednania niż osoby o niższych dochodach i gorszej ocenie własnych warunków materialnych.

OCENA POLSKIEJ POLITYKI ZAGRANICZNEJ

W porównaniu z wynikami badań sprzed roku poprawiła się ocena konkretnych aspektów polskiej polityki zagranicznej. Obecnie 44% ankietowanych ocenia aktywność Polski na arenie międzynarodowej jako wystarczającą; w stosunku do wyników badań z roku '95 stanowi to wzrost o 11 punktów procentowych. Poprawia się także ocena efektów pracy polskiej dyplomacji - w ciągu roku odsetek respondentów, którzy uważają, że Polska w sposób wystarczający zabezpiecza własne interesy w stosunkach z innymi krajami, zwiększył się o 12 punktów.

Oceny krytyczne w mniejszym stopniu dotyczą zaangażowania Polski na arenie międzynarodowej, w większym zaś - jego efektów, ochrony interesów kraju.

Ponieważ ze sfery działań dyplomatycznych do świadomości szerokich kręgów społecznych docierają przede wszystkim zewnętrzne ich przejawy, można by sądzić, że stosunkowo lepsza ocena aktywności polskiej polityki zagranicznej niż jej rezultatów wynika właśnie z niedoinformowania o tych ostatnich. Bliższa analiza wykazała, że badani, którzy uważnie śledzą doniesienia środków przekazu, są bardziej krytyczni w ocenie zabezpieczenia interesów kraju niż ci, którzy nie interesują się polityką.

Relatywnie lepiej oceniają aktywność Polski na arenie międzynarodowej ankietowani, którzy określają swoje poglądy polityczne jako lewicowe. Podobna zależność, choć nieco słabsza, występuje w przypadku ocen zabezpieczenia interesów kraju - ankietowani o poglądach prawicowych są nieco bardziej krytyczni niż respondenci identyfikujący się z lewicą.

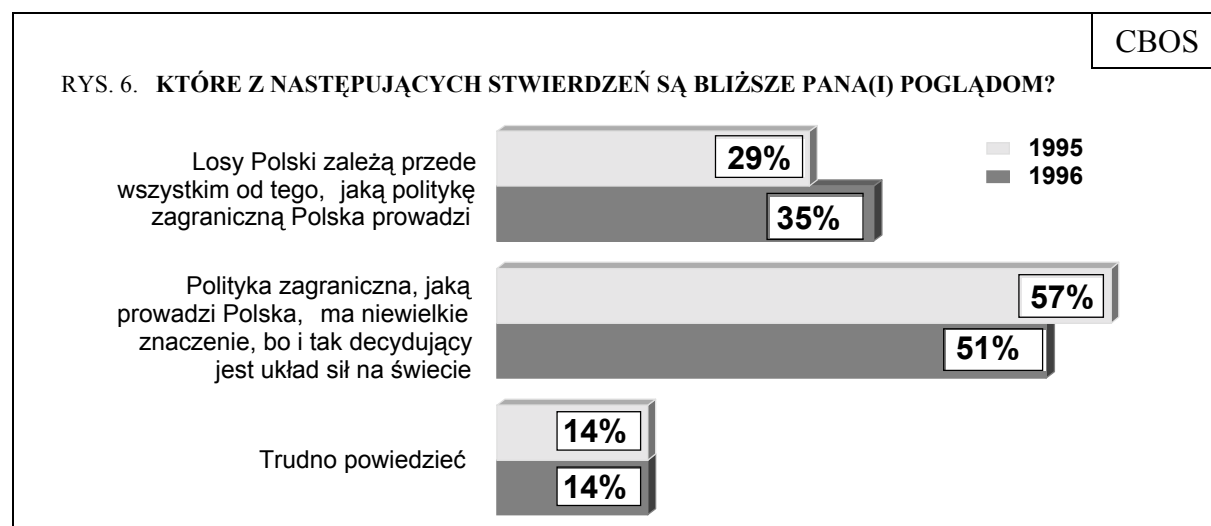
Tabela 10

w procentach

Poglądy polityczne	Ocena					
	aktywności			zabezpieczenia interesów		
	pozytywna	negatywna	trudno powiedzieć	pozytywna	negatywna	trudno powiedzieć
Lewica	55	28	17	39	47	14
Centrum	46	39	15	39	45	16
Prawica	43	39	18	34	51	15
Trudno powiedzieć	33	30	37	25	36	39

OCENA PODMIOTOWOŚCI POLSKI NA ARENIE MIĘDZYNARODOWEJ

Można postawić pytanie, czy w obecnej sytuacji międzynarodowej Polska może kształtować swoją przyszłość i dbać o własne interesy sama czy też los naszego kraju zależy bardziej od zewnętrznych czynników, takich jak globalny układ sił i polityka wielkich mocarstw. Taki właśnie problem przedstawiliśmy do oceny naszym respondentom; poprosiliśmy ich o ocenę podmiotowości Polski na arenie międzynarodowej.

Połowa ankietowanych sceptycznie zapatruje się na podmiotowość Polski na arenie międzynarodowej, ale warto dodać, że odsetek ten zmalał w porównaniu w wynikami badań sprzed roku o 6 punktów.

Za stwierdzeniem, że losy Polski zależą przede wszystkim od prowadzonej przez nią suwerennej polityki zagranicznej, częściej niż inni opowiadają się ludzie młodzi. O tym, że decydujący jest układ sił na świecie, relatywnie częściej są przekonane osoby z wyższym wykształceniem.

Ankietowani, którzy optują za stwierdzeniem, że losy Polski zależą przede wszystkim od czynników zewnętrznych, nieco częściej niż osoby przekonane o podmiotowości naszego kraju dostrzegają w chwili obecnej zagrożenie dla niepodległości Polski. Nie zmienia to jednak faktu, że bez względu na postrzeganie znaczenia polskiej polityki zagranicznej dla losów naszego kraju większość ankietowanych nie widzi w chwili obecnej zagrożenia dla niepodległości Polski.

Tabela 11

w procentach

Które z następujących stwierdzeń są bliższe Pana(i) poglądom?	Czy w chwili obecnej istnieje czy też nie istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?			Ogółem
	Istnieje	Nie istnieje	Trudno powiedzieć	
Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę zagraniczną Polska prowadzi	24	66	10	35
Polityka zagraniczna, jaką prowadzi Polska, ma niewielkie znaczenie, bo i tak decydujący jest układ sił na świecie	30	61	10	51
Trudno powiedzieć	24	50	26	14
Ogółem	27	61	12	100

Ponadto osoby sceptycznie wypowiadające się o podmiotowości Polski na arenie międzynarodowej częściej też wysuwają wątpliwość, czy w razie zagrożenia naszej niepodległości państwa Zachodu przyjdą nam z pomocą.

Tabela 12

w procentach

Które z następujących stwierdzeń są bliższe Pana(i) poglądom?	A jak Pan(i) sądzi, czy w obecnej sytuacji Polska w razie bezpośredniego zagrożenia niepodległości może liczyć na pomoc Zachodu czy też nie?			Ogółem
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę zagraniczną Polska prowadzi	54	31	15	35
Polityka zagraniczna, jaką prowadzi Polska, ma niewielkie znaczenie, bo i tak decydujący jest układ sił na świecie	44	41	15	51
Trudno powiedzieć	44	29	27	13
Ogółem	47	36	17	100

★

★

★

Spółeczeństwo jest coraz bardziej przekonane, że Polska nie musi się obawiać o swoją niepodległość. Co prawda, wśród potencjalnych zagrożeń nadal najczęściej wymieniana jest Rosja, ale wzrasta odsetek osób, które dostrzegają pozytywne skutki rozpadu dawnego ZSRR oraz wierzą w sukces rosyjskiej demokracji. Poza tym coraz więcej Polaków jest zdania, że w razie zagrożenia polskiej suwerenności państwa Zachodu przyjdą nam z pomocą.

Ocena konkretnych aspektów polskiej polityki zagranicznej jest lepsza niż przed rokiem. Coraz więcej Polaków dobrze ocenia aktywność naszego kraju na arenie międzynarodowej i ochronę polskich interesów w stosunkach z innymi państwami. Niemniej jednak ocena efektów działań polskiej dyplomacji jest wciąż dość krytyczna.

A N E K S

PODZIAŁ NA REGIONY W BADANIACH CBOS

1. Region północny:

09 woj. elbląskie
10 woj. gdańskie
17 woj. koszalińskie
26 woj. olsztyńskie
39 woj. słupskie
41 woj. szczecińskie

2. Region zachodni:

11 woj. gorzowskie
12 woj. jeleniogórskie
20 woj. legnickie
45 woj. wałbrzyskie
47 woj. wrocławskie
49 woj. zielonogórskie

3. Region środkowozachodni:

05 woj. bydgoskie
13 woj. kaliskie
16 woj. konińskie
21 woj. leszczyńskie
29 woj. piłskie
32 woj. poznańskie
44 woj. toruńskie
46 woj. wrocławskie

4. Region środkowy:

01 woj. warszawskie
07 woj. ciechanowskie
24 woj. łódzkie
30 woj. piotrkowskie
31 woj. płockie
34 woj. radomskie
37 woj. sieradzkie
38 woj. skierniewickie

5. Region wschodni:

02 woj. białkopodlaskie
03 woj. białostockie
06 woj. chełmskie
22 woj. lubelskie
23 woj. łomżyńskie
28 woj. ostrołęckie
36 woj. siedleckie
40 woj. suwalskie
48 woj. zamojskie

6. Region południowo-wschodni:

15 woj. kieleckie
18 woj. krakowskie
19 woj. krośnieńskie
25 woj. nowosądeckie
33 woj. przemyskie
35 woj. rzeszowskie
42 woj. tarnobrzeskie
43 woj. tarnowskie

7. Region południowo-zachodni:

04 woj. bielskie
08 woj. częstochowskie
14 woj. katowickie
27 woj. opolskie

Tabela 1. Czy w chwili obecnej istnieje zagrożenie dla niepodległości Polski?

(%)

	Istnieje	Nie istnieje	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	27	61	12	1153
Płeć				
Mężczyźni	28	65	7	545
Kobiety	25	58	17	608
Wiek				
do 24 lat	25	64	11	175
25-34	20	69	11	202
35-44	28	62	10	268
45-54	28	60	13	179
55-64	37	52	11	162
65 lat i więcej	24	58	18	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	23	66	12	425
Miasto do 20 tys.	29	59	12	139
od 21 do 100 tys.	26	62	12	234
101-500 tys.	31	54	15	198
501 tys. i więcej mieszk.	31	59	10	157
Region				
Północny	34	57	9	145
Zachodni	24	63	13	121
Środkowozachodni	20	66	14	169
Środkowy	31	57	12	213
Wschodni	31	55	14	142
Południowo-wschodni	25	62	13	175
Południowo-zachodni	23	68	10	189
Wykształcenie				
Podstawowe	27	57	16	375
Zasadnicze zawodowe	25	64	11	300
Średnie	29	62	10	384
Wyższe	22	66	12	94
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	20	63	17	84
Prac. umysł. niż. szczebla	25	66	9	114
Pracownicy fiz. - umysł.	25	67	8	58
Robotnicy wykwalifikowani	29	64	6	126
Robotnicy niewykwalifik.	30	57	12	55
Rolnicy	24	66	10	74
Prywatni przedsiębiorcy	40	44	15	45
Bierni zawodowo				
Renciści	30	55	15	166
Emeryci	27	60	13	200
Uczniowie i studenci	21	68	11	52
Bezrobotni	28	59	13	102
Gospodynie domowe i inni	20	66	14	74
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	23	63	13	154
Sektor państwowy	24	67	9	118
Sektor prywatny	31	60	10	222
Spółdzielczość	22	68	10	25
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	27	62	11	253
151 - 225	29	59	12	182
226 - 325	28	59	13	275
326 - 425	26	64	10	206
Powyżej 426 zł	23	66	11	177
Ocena własnych war. mater.				
Złe	31	56	14	463
Średnie	24	65	12	450
Dobre	24	66	10	233
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	34	51	16	98
Raz w tygodniu	28	59	14	641
Kilka razy w roku	24	66	10	308
W ogóle nie uczestniczy	24	71	5	106
Poglądy polityczne				
Lewica	23	70	7	244
Centrum	26	63	11	349
Prawica	32	59	9	311
Trudno powiedzieć	25	52	23	248

Tabela 2. Czy w obecnej sytuacji Polska w razie bezpośredniego zagrożenia niepodległości może liczyć na pomoc Zachodu czy też nie?

	(%)			
	Może	Nie może	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	47	36	17	1153
Płeć				
Mężczyźni	47	41	12	546
Kobiety	48	31	21	607
Wiek				
do 24 lat	58	29	12	175
25-34	53	33	14	202
35-44	48	37	15	267
45-54	47	38	14	180
55-64	42	42	16	162
65 lat i więcej	33	37	29	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	47	33	20	425
Miasto do 20 tys.	45	46	9	139
od 21 do 100 tys.	49	36	15	234
101-500 tys.	52	30	18	198
501 tys. i więcej mieszk.	41	43	15	157
Region				
Północny	50	36	13	145
Zachodni	46	39	15	120
Środkowozachodni	49	33	17	169
Środkowy	42	42	16	213
Wschodni	45	37	18	142
Południowo-wschodni	50	32	18	175
Południowo-zachodni	50	32	18	190
Wykształcenie				
Podstawowe	43	35	22	375
Zasadnicze zawodowe	54	31	15	299
Średnie	48	38	13	385
Wyższe	39	49	12	94
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	53	37	11	84
Prac.umysł.niż.szczebła	59	28	13	114
Pracownicy fiz.- umysł.	50	32	18	58
Robotnicy wykwalifikowani	44	41	15	126
Robotnicy niewykwalifik.	52	38	10	55
Rolnicy	54	32	14	74
Prywatni przedsiębiorcy	45	42	13	45
Bierni zawodowo				
Renciści	46	32	22	167
Emeryci	31	46	23	200
Uczniowie i studenci	51	34	15	52
Bezrobotni	52	33	15	101
Gospodynie domowe i inni	53	33	13	74
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	50	37	14	154
Sektor państwowy	47	37	16	118
Sektor prywatny	55	33	12	222
Spółdzielczość	42	42	16	25
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	49	32	19	254
151 - 225	46	37	17	182
226 - 325	44	42	14	275
326 - 425	49	31	19	206
Powyżej 426 zł	47	39	13	177
Ocena własnych war. mater.				
Złe	44	37	20	462
Średnie	49	36	14	451
Dobre	52	34	15	233
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	50	31	18	98
Raz w tygodniu	49	35	16	641
Kilka razy w roku	47	38	16	308
W ogóle nie uczestniczy	35	43	21	106
Poglądy polityczne				
Lewica	52	39	9	244
Centrum	42	42	16	349
Prawica	58	31	12	312
Trudno powiedzieć	36	32	31	247

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, w wyniku rozpadu ZSRR na wiele niezależnych państw sytuacja Polski, ogólnie rzecz biorąc: 1 - polepszyła się; 2 - pozostała bez zmian; 3 - pogorszyła się

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	38	25	24	14	1154
Płeć					
Mężczyźni	44	23	26	8	546
Kobiety	32	26	22	19	608
Wiek					
do 24 lat	35	35	17	14	175
25-34	42	26	21	11	202
35-44	33	24	31	13	268
45-54	38	23	31	8	180
55-64	39	21	22	18	162
65 lat i więcej	42	19	18	21	165
Miejsce zamieszkania					
Wieś	33	27	24	15	425
Miasto do 20 tys.	42	23	23	12	139
od 21 do 100 tys.	41	23	25	11	235
101-500 tys.	43	20	19	18	198
501 tys. i więcej mieszk.	35	27	29	9	157
Region					
Północny	35	26	24	15	145
Zachodni	43	24	23	10	121
Środkowo-zachodni	33	28	20	19	169
Środkowy	32	29	28	10	213
Wschodni	37	20	30	13	142
Południowo-wschodni	45	19	20	16	175
Południowo-zachodni	40	24	23	13	190
Wykształcenie					
Podstawowe	30	27	23	20	375
zasadnicze zawodowe	42	23	23	13	300
Średnie	36	26	27	10	385
Wyższe	62	12	19	8	94
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	52	20	19	10	84
Prac. umysł. niż. szczebla	31	34	29	6	114
Pracownicy fiz. - umysł.	41	34	20	5	58
Robotnicy wykwalifikowani	29	30	27	14	126
Robotnicy niewykwalifik.	28	19	33	20	55
Rolnicy	40	21	28	11	74
Prywatni przedsiębiorcy	49	13	24	15	45
Bierni zawodowo					
Renciści	35	24	19	22	167
Emeryci	40	18	25	17	200
Uczniowie i studenci	41	20	24	15	52
Bezrobotni	38	28	27	7	102
Gospodynie domowe i inni	37	33	14	16	74
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	43	27	19	11	154
Sektor państwowy	35	26	31	8	118
Sektor prywatny	37	25	25	13	222
Spółdzielczość	17	35	32	16	25
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	32	26	30	13	254
151 - 225	37	27	24	13	182
226 - 325	37	24	21	19	275
326 - 425	37	21	29	13	206
Powyżej 426 zł	50	23	18	9	177
Ocena własnych war. mater.					
Złe	36	22	27	15	463
Średnie	36	27	22	15	451
Dobre	44	26	20	9	233
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	40	18	16	26	98
Raz w tygodniu	37	26	25	13	642
Kilka razy w roku	38	25	25	12	308
W ogóle nie uczestniczy	41	22	24	13	106
Poglądy polityczne					
Lewica	42	27	23	9	244
Centrum	35	28	27	10	349
Prawica	46	20	24	10	312
Trudno powiedzieć	27	23	21	29	248

Tabela 4. Czy w wyniku zjednoczenia Niemiec sytuacja Polski, ogólnie rzecz biorąc:
1 - polepszyła się; 2 - pozostała bez zmian; 3 - pogorszyła się

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	39	39	12	10	1152
Płeć					
Mężczyźni	40	40	13	6	545
Kobiety	37	38	11	14	608
Wiek					
do 24 lat	44	39	10	6	175
25-34	36	41	13	10	201
35-44	35	45	10	9	268
45-54	42	36	14	9	180
55-64	42	36	11	11	162
65 lat i więcej	35	32	15	18	165
Miejsce zamieszkania					
Wieś	33	40	15	12	425
Miasto do 20 tys.	40	38	11	10	139
od 21 do 100 tys.	43	40	7	10	235
101-500 tys.	42	36	10	13	196
501 tys. i więcej mieszk.	42	39	13	6	157
Region					
Północny	37	37	16	10	145
Zachodni	45	38	8	8	121
Środkowo-zachodni	39	39	13	10	169
Środkowy	34	46	12	8	213
Wschodni	35	38	14	13	140
Południowo-wschodni	39	33	17	11	175
Południowo-zachodni	43	39	5	13	190
Wykształcenie					
Podstawowe	35	36	14	15	375
Zasadnicze zawodowe	38	36	15	11	300
Średnie	40	44	9	7	385
Wyższe	50	37	7	6	92
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	50	37	10	3	84
Prac. umysł. niż. szczebla	41	49	4	6	114
Pracownicy fiz.- umysł.	39	50	6	6	58
Robotnicy wykwalifikowani	34	48	11	7	126
Robotnicy niewykwalifik.	39	35	13	13	55
Rolnicy	27	47	14	13	74
Prywatni przedsiębiorcy	47	28	13	12	45
Bierni zawodowo					
Renciści	39	34	8	19	167
Emeryci	39	31	17	12	200
Uczniowie i studenci	43	45	4	9	52
Bezrobotni	40	34	23	3	100
Gospodynie domowe i inni	32	38	13	16	74
Pracujący poza rolnictwem					
Sfera budżetowa	39	47	6	8	154
Sektor państwowy	42	40	9	9	118
Sektor prywatny	39	43	12	6	222
Spółdzielczość	43	36	14	8	25
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 150 zł	36	37	14	12	253
151 - 225	34	39	17	10	182
226 - 325	40	43	9	8	275
326 - 425	41	37	10	13	206
Powyżej 426 zł	45	38	9	8	177
Ocena własnych war. mater.					
Złe	35	39	13	14	461
Średnie	40	41	12	8	451
Dobre	46	37	9	8	233
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	41	34	10	14	98
Raz w tygodniu	40	39	11	10	642
Kilka razy w roku	36	40	14	9	306
W ogóle nie uczestniczy	38	38	13	11	106
Poglądy polityczne					
Lewica	43	37	13	7	244
Centrum	37	44	12	8	349
Prawica	45	38	10	7	310
Trudno powiedzieć	29	37	13	21	248

Tabela 5. Które z następujących stwierdzeń jest bliższe Pana(i) poglądom?
 1 - Losy Polski zależą przede wszystkim od tego, jaką politykę zagraniczną Polska prowadzi; 2 - Polityka zagraniczna, jaką prowadzi Polska, ma niewielkie znaczenie, bo i tak decydujący jest układ sił na świecie

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	51	14	1154
Płeć				
Mężczyźni	38	53	9	546
Kobiety	33	50	17	608
Wiek				
do 24 lat	45	47	8	175
25-34	41	49	10	202
35-44	32	56	12	268
45-54	39	54	7	180
55-64	23	53	24	162
65 lat i więcej	31	46	23	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	31	52	17	425
Miasto do 20 tys.	26	57	17	139
od 21 do 100 tys.	40	46	13	235
101-500 tys.	37	53	10	198
501 tys. i więcej mieszk.	44	50	6	157
Region				
Północny	38	52	10	145
Zachodni	28	59	14	121
Środkowo-zachodni	39	44	17	169
Środkowy	34	53	13	213
Wschodni	34	50	16	142
Południowo-wschodni	28	61	11	175
Południowo-zachodni	43	43	14	190
Wykształcenie				
Podstawowe	29	49	22	375
Zasadnicze zawodowe	37	49	13	300
Średnie	40	52	8	385
Wyższe	31	63	6	94
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	40	53	7	84
Prac.umysł.niż.szczębla	40	51	9	114
Pracownicy fiz.- umysł.	41	48	11	58
Robotnicy wykwalifikowani	42	46	12	126
Robotnicy niewykwalifik.	36	49	15	55
Rolnicy	30	55	15	74
Prywatni przedsiębiorcy	35	59	6	45
Bierni zawodowo				
Renciści	36	43	21	167
Emeryci	24	56	20	200
Uczniowie i studenci	40	57	4	52
Bezrobotni	38	52	10	102
Gospodynie domowe i inni	33	55	12	74
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	39	50	12	154
Sektor państwowy	45	46	9	118
Sektor prywatny	35	55	10	222
Spółdzielczość	29	58	14	25
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	29	55	16	254
151 - 225	36	52	12	182
226 - 325	41	46	14	275
326 - 425	34	52	14	206
Powyżej 426 zł	40	51	9	177
Ocena własnych war. mater.				
Złe	30	54	16	463
Średnie	39	48	12	451
Dobre	39	51	10	233
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	32	43	26	98
Raz w tygodniu	34	51	14	642
Kilka razy w roku	38	52	10	308
W ogóle nie uczestniczy	36	57	7	106
Poglądy polityczne				
Lewica	40	53	8	244
Centrum	40	51	9	349
Prawica	35	54	11	312
Trudno powiedzieć	24	46	29	248

Tabela 6. Czy w stosunkach z innymi krajami Polska wystarczająco zabezpiecza swoje interesy?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	35	45	20	1154
Płeć				
Mężczyźni	40	47	14	546
Kobiety	30	44	26	608
Wiek				
do 24 lat	35	49	16	175
25-34	42	43	15	202
35-44	31	51	18	268
45-54	35	45	21	180
55-64	36	46	18	162
65 lat i więcej	30	33	37	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	34	44	22	425
Miasto do 20 tys.	38	40	21	139
od 21 do 100 tys.	38	45	17	235
101-500 tys.	32	45	23	198
501 tys. i więcej mieszk.	32	53	15	157
Region				
Północny	30	56	14	145
Zachodni	40	37	23	121
Środkowo-zachodni	36	44	20	169
Środkowy	30	48	23	213
Wschodni	31	52	17	142
Południowo-wschodni	38	40	22	175
Południowo-zachodni	39	39	21	190
Wykształcenie				
Podstawowe	30	41	29	375
Zasadnicze zawodowe	37	46	17	300
Średnie	36	47	17	385
Wyższe	41	50	9	94
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	38	46	16	84
Prac. umysł. niż. szczebla	38	46	16	114
Pracownicy fiz.-umysł.	38	45	17	58
Robotnicy wykwalifikowani	37	45	18	126
Robotnicy niewykwalifik.	28	48	24	55
Rolnicy	33	47	19	74
Prywatni przedsiębiorcy	31	54	15	45
Bierni zawodowo				
Renciści	39	34	27	167
Emeryci	34	41	25	200
Uczniowie i studenci	41	48	11	52
Bezrobotni	30	56	14	102
Gospodynie domowe i inni	24	49	27	74
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	42	41	17	154
Sektor państwowy	37	43	20	118
Sektor prywatny	32	52	16	222
Spółdzielczość	26	55	19	25
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	30	48	22	254
151 - 225	34	43	23	182
226 - 325	38	45	17	275
326 - 425	35	42	22	206
Powyżej 426 zł	42	42	16	177
Ocena własnych war. mater.				
Złe	29	48	23	463
Średnie	38	42	20	451
Dobre	40	45	15	233
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	30	43	27	98
Raz w tygodniu	33	46	20	642
Kilka razy w roku	39	42	19	308
W ogóle nie uczestniczy	35	48	16	106
Poglądy polityczne				
Lewica	39	47	14	244
Centrum	39	45	16	349
Prawica	34	51	15	312
Trudno powiedzieć	25	36	39	248

Tabela 7. Czy w stosunkach z innymi krajami Polska jest wystarczająco aktywna?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	44	35	21	1154
Płeć				
Mężczyźni	49	35	16	546
Kobiety	40	34	25	608
Wiek				
do 24 lat	46	36	18	175
25-34	50	38	12	202
35-44	40	41	19	268
45-54	51	30	19	180
55-64	42	34	24	162
65 lat i więcej	39	25	36	165
Miejsce zamieszkania				
Wieś	44	33	23	425
Miasto do 20 tys.	49	31	20	139
od 21 do 100 tys.	48	34	18	235
101-500 tys.	41	36	23	198
501 tys.i więcej mieszk.	41	44	16	157
Region				
Północny	48	34	18	145
Zachodni	40	34	26	121
Środkowozachodni	44	35	21	169
Środkowy	38	40	22	213
Wschodni	43	36	21	142
Południowo-wschodni	49	30	21	175
Południowo-zachodni	49	33	18	190
Wykształcenie				
Podstawowe	38	32	30	375
Zasadnicze zawodowe	51	33	16	300
Średnie	47	36	16	385
Wyższe	40	45	15	94
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	46	40	14	84
Prac.umysł.niż.szczebła	53	31	16	114
Pracownicy fiz.-umysł.	50	36	14	58
Robotnicy wykwalifikowani	48	37	16	126
Robotnicy niewykwalifik.	36	38	25	55
Rolnicy	50	28	22	74
Prywatni przedsiębiorcy	34	53	12	45
Bierni zawodowo				
Renciści	50	22	28	167
Emeryci	36	34	30	200
Uczniowie i studenci	51	40	9	52
Bezrobotni	37	45	18	102
Gospodynie domowe i inni	41	38	21	74
Pracujący poza rolnictwem				
Sfera budżetowa	46	37	17	154
Sektor państwowy	46	40	14	118
Sektor prywatny	46	36	17	222
Spółdzielczość	46	40	14	25
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 150 zł	41	36	23	254
151 - 225	41	37	21	182
226 - 325	46	35	20	275
326 - 425	42	38	20	206
Powyżej 426 zł	56	30	14	177
Ocena własnych war. mater.				
Złe	38	37	24	463
Średnie	46	34	20	451
Dobre	55	30	14	233
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	40	28	32	98
Raz w tygodniu	44	35	21	642
Kilka razy w roku	46	35	20	308
W ogóle nie uczestniczy	46	40	14	106
Poglądy polityczne				
Lewica	55	28	17	244
Centrum	46	39	15	349
Prawica	43	39	18	312
Trudno powiedzieć	33	30	37	248